

## **Uforholdsmessig byrdefullt for virksomheten å utbedre sitt inngangsparti på nåværende tidspunkt.**

Ombudet konkluderte med at inngangspartiet til Frognerseieren Restaurant i Oslo ikke er universelt utformet. Det er en trapp foran inngangsdøren som gjør det vanskelig for rullestolbrukere å komme inn til restauranten.

Ombudet fant likevel at Frognerseieren Restaurant ikke bryter loven. Frognerseieren har hele tiden vært opptatt av og har uttrykt et ønske om å bedre tilgjengeligheten til restauranten. Frognerseieren har hatt arkitekt inne i saken for å finne løsninger. Frognerseieren står imidlertid på gul liste som spesiell bevaringsverdig. Ombudet er klar over at vernehensyn medfører begrensninger i adgangen til å foreta fysiske inngrep i fasadene. Frognerseieren har hatt befaring med byantikvaren og har fremlagt løsningsforslag. Byantikvaren kunne ikke godkjenne de foreslåtte løsninger da de ville forringe verneverdien i for stor grad.

Ombudet oppfordret Frognerseieren Restaurant til på nytt å ta kontakt med Byantikvaren for å få utredet nærmere andre mulige løsninger.

**Saksnr: 08/2008**

**Lovanvendelse: diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 3.**

### **uttalelsen**

Likestillings- og diskrimineringsombudet viser til klage av 26. desember 2008. Ombudet beklager den lange saksbehandlingstiden.

Klager mener inngangspartiet til Frognerseieren Restaurant ikke oppfyller kravet til universell utforming etter diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9 fordi inngangspartiet til restauranten ikke er tilgjengelig for rullestolbrukere.

Ombudet har vurdert saken, og konkluderer med at Frognerseieren Restaurant på nåværende tidspunkt ikke bryter plikten til å sikre universell utforming av virksomhetens lokaler, jf. diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9 tredje ledd.

Likestillings- og diskrimineringsombudets uttalelse kan bringes inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda. Fristen er tre uker fra det tidspunkt partene har mottatt dette brevet, se vedlagte orientering.

## OMBUDETS UTTALELSE

### Sakens bakgrunn

Likestillings- og diskrimineringsombudet bygger på partenes skriftlige redegjørelser i sin fremstilling av sakens bakgrunn.

Frognerseieren Restaurant har et inngangsparti bestående av flere trappetrinn som gjør det vanskelig for rullestolbrukere å komme inn i restauranten. Opp til annen etasje i bygningen er det en vindeltrapp som det ikke er mulig å komme opp med rullestol. Det finnes heller ikke noe toalett for rullestolbrukere.

Frognerseieren Restaurant bekrefter at det ikke er tilrettelagt godt nok for rullestolbrukere. De viser til at de sammen med gårdeier har en fellesinteresse for å tilrettelegge bedre. Frognerseieren står imidlertid på gul liste som spesiell bevaringsverdig, og krever dermed at alle endringer først må sendes til byantikvaren for uttalelse.

For å få til en tilgjengelig inngang må det lages en bredere inngang, noe som krever en fasadeendring. Frognerseieren har kontaktet arkitekt Arne Sødal som har jobbet med å utarbeide langsiktige planer for utvikling av eiendommen som inkluderer løsning av universell adkomst til hele bygget samt innredning av HC-toalett.

Frognerseieren hadde en befaring med byantikvaren i august 2010, hvor løsningsforslagene ble presentert. Byantikvaren viste til at Frognerseieren må anses som et kulturminne, slik at det ikke vil gis tillatelse til inngrep i husets konstruksjoner. Frognerseieren ber på bakgrunn av dette om en dispensasjon fra kravet til universell utforming.

### Rettslig grunnlag

Ombudet kan gi uttalelse om et forhold er i strid med diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, jf. diskrimineringsombudsloven § 3 tredje ledd, jf. § 1 annet ledd nr. 3.

Denne saken reiser spørsmål om virksomheters plikt til å sikre universell utforming, det vil si generell tilgjengelighet, etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 9. Offentlige og private virksomheter som brukes av allmennheten har en plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon.

Med universell utforming menes tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig, jf. § 9 andre ledd. Dette betyr at virksomhetens fysiske fasiliteter, som skal benyttes av allmennheten, her kundene, skal utformes på en slik måte at flest mulig får tilgang til de tjenester virksomheten tilbyr. Det er hovedløsningen som skal være universelt utformet. Det vil derfor være i strid med bestemmelsen at det lages egne løsninger for bestemte grupper. Dette gjelder særskilt for løsninger som er stigmatiserende eller nedverdiggende.

Plikten til å gjennomføre tiltak for å sikre universell utforming faller bort dersom virksomheten sannsynliggjør at det vil innebære en uforholdsmessig byrde for

virksomheten, se § 9 tredje ledd. I den konkrete uforholdsmessighetsvurderingen skal imidlertid den positive effekten og viktigheten av tilretteleggingen veies mot kostnader og andre former for belastning tilretteleggingen kan medføre. Lovgiver har bestemt at det særlig skal legges vekt på:

1. tilretteleggingens effekt for å nedbygge funksjonshemmende barrierer (nytte vs kostnad)

1. om virksomhetens funksjon er av offentlig art
2. de nødvendige kostnadene ved tilretteleggingen
3. virksomhetens ressurser
4. sikkerhetsmessige hensyn
5. vernehensyn

Dersom ombudet kommer til at det er en uforholdsmessig byrde å rette de påklagede forholdene i tråd med kravet til universell utforming, betyr ikke det at virksomheten kan unnlate å foreta seg noe som helst. Virksomheten er uansett forpliktet til å jobbe for best mulig tilgjengelighet for flest mulig.

Etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 13 vil det være opp til innklagede å sannsynliggjøre at det ikke har forekommet diskriminering i strid med loven, dersom det foreligger omstendigheter som gir grunn til å tro at diskriminering har skjedd.

### **Ombudets vurdering**

Ombudet vil innledningsvis fastslå at Frognerseieren Restaurant er en virksomhet som har plikt til å sikre at virksomhetens hovedløsninger er universelt utformet etter diskriminerings- og tilgjengelighetslovens § 9. Virksomheten har derfor plikt til å tilrettelegge de deler av virksomhetens lokaler som benyttes av allmennheten, kunder eller andre, på en slik måte at flest mulig, uavhengig av individuelle forutsetninger, vil ha tilgang til virksomhetens tjenester og service.

Ombudet tar ikke stilling til om virksomheten som sådan er universelt utformet. Det ombudet skal ta stilling til er om de påklagede forhold ved Frognerseieren tilfredsstiller kravet til universell utforming. Her er det restaurantens inngangsparti som er påklaget. Restauranten har i tillegg opplyst at de ikke har toalett for rullestolbrukere og at det er en vindeltrapp opp til andre etasje. Standard Norge har utarbeidet veileder for universell utforming av nye byggverk. Denne vil være veiledende for vurderingen av hva som er universell utforming, også av eldre bygg. Ombudet viser til at det følger av NS 11001-1:2009 punkt 7.4 at:

*"... Det skal ikke være nivåforskjeller mellom gulv ute og gulv inne ved inngangspartiet. Hvis døren har en terskel skal den ikke bygge mer enn 25 mm over gulvnivå..."*

Ombudet har fått opplyst av Frognerseieren Restaurant at hovedinngangsdøren i stor grad er et hinder for rullestolbrukere. Inngangspartiet består av en trapp med syv trinn. Dette gjør det umulig for rullestolbrukere å komme inn i restauranten på egenhånd. Følgelig er inngangspartiet ikke i tråd med kravet til universell utforming. Det følger av diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9 fjerde ledd at universell utforming bare kan kreves så langt det ikke vil utgjøre en uforholdsmessig byrde for

virksomheten.

Frognersesteren Restaurant har i sin redegjørelse vist til at de ønsker å sikre en bedre tilrettelegging for rullestolbrukere, og at de har kontaktet arkitekt for å utarbeide løsninger. Frognersesteren står imidlertid på gul liste som spesiell bevaringsverdig, noe som vanskeliggjør inngrep i bygningen. Restauranten har i den forbindelse hatt befarings med byantikvaren med gjennomgang av foreslåtte løsninger. Restauranten viser til at byantikvaren ikke kunne godkjenne disse løsningene.

For sakens opplysning tok ombudet kontakt med Byantikvaren. Fra Byantikvaren fikk ombudet bekreftet at det har vært en befarings på Frognersesteren og at de skisserte løsninger vanskelig kan gjennomføres uten å forringe bygningens verneverdi. Saksbehandler hos byantikvaren viste imidlertid til at en mulighet kan være å få til en løsning på baksiden av restauranten, gjennom et tilbygg. Hun presiserte at dette ikke var en løsning som foreløpig var godkjent av byantikvaren, men at denne kunne utredes nærmere.

Når det gjelder plikten til universell utforming er utgangspunktet til ombudet at virksomheter som retter seg mot allmennheten, herunder Frognersesteren, alltid skal strekke seg så langt de kan for å oppnå universell utforming.

I denne saken står hensynet til vern mot hensynet til tilgjengelighet. Ombudet har forståelse for viktigheten av å ivareta estetiske hensyn og bygningers verneverdi. Ombudet er klar over at vernhensyn medfører begrensninger i adgangen til å foreta fysiske inngrep i fasadene.

I denne saken ser ombudet at Frognersesteren hele tiden har vært positive til og uttrykt et ønske om å sikre en bedre tilgjengelighet for rullestolbrukere ved restauranten. Frognersesteren har i den forbindelse hatt inne en arkitekt for å finne gode løsninger, og de har hatt befarings med byantikvaren med gjennomgang av disse løsningene. Byantikvaren har ikke kunnet godkjenne de foreslåtte løsninger. Slik ombudet forstår det er den mulige løsningen skissert på telefon av byantikvaren ikke lagt frem som et konkret forslag som kan godkjennes uten nærmere utredning. Ombudet ser derfor at en fullstendig utbedring av restaurantens inngangsparti vil være uforholdsmessig byrdefullt for Frognersesteren Restaurant på nåværende tidspunkt.

Selv om en fullstendig utbedring vil være uforholdsmessig i dette tilfellet, vil virksomheten i utgangspunktet ikke være fritatt fra å foreta noen utbedringer. Virksomheten er fremdeles forpliktet til å finne den "nest-beste" løsningen. Ombudet viser til forarbeidene til diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, ot.prp.nr.44 (2007-2008) s. 138, hvor det fremgår at:

*"... kravet til universell utforming ikke bortfaller dersom hovedløsningen ikke kan tilrettelegges"* Plikten kan i slike tilfeller ivaretas dersom den beste av mulige løsninger velges.

Ombudet vil understreke viktigheten av at virksomheten gjør så mye som mulig for å sikre ikke-stigmatiserende og inkluderende løsninger. Effekten av tilrettelegging vil bli at også rullestolbrukere sikres tilgang til Frognersesterens tilbud.

Ombudet vil her oppfordre Frognerseteren Restaurant til på nytt å ta kontakt med byantikvaren for å se på mulige løsninger, og få en nærmere utredning av løsningen med inngang gjennom tilbygget. Ombudet vil presisere at en inngang på baksiden av bygget ikke tilfredsstillende kravene til universell utforming. Dette vil likevel kunne sikre bedre tilgjengelighet til restauranten for rullestolbrukere. Det er da viktig at utformingen av den løsningen som velges gis et så inkluderende preg som mulig, slik at det ikke fremstår som en særløsning.

### **Konklusjon**

Likestillings- og diskrimineringsombudet konkluderer med at Frognerseteren Restaurant på nåværende tidspunkt ikke handler i strid med plikten til universell utforming i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 9.